

Penderecki Krzysztof (ur. 1933)

Zdobył międzynarodowy rozgłos jako twórca awangardowy, kojarzony ze zjawiskiem nazywanym w świecie „polską szkołą kompozytorską XX wieku”. Obecnie tworzy muzykę będącą syntezą tradycji i nowoczesnych środków wyrazu

Krzysztof Penderecki ukończył krakowską Państwową Wyższą Szkołę Muzyczną (obecnie Akademia Muzyczna) będąc uczniem Artura Malawskiego i Stanisława Wiechowicza. Początkiem jego wielkiej międzynarodowej kariery kompozytorskiej stało się wykonanie [Strof](#) podczas Festiwalu Warszawska Jesień w 1959 roku. W 1961 roku Międzynarodowa Trybuna Kompozytorów UNESCO w Paryżu wyróżniła go za [Tren ofiarom Hiroszimy](#), co pociągnęło za sobą sukcesy kolejnych utworów, jak: [Anaklasis](#) (na Donaueschinger Musiktage) w roku 1960, czy [Polymorphii](#), [Fonogramów](#) i [Psalmu](#) w roku następnym. Młody Penderecki stworzył wówczas niepowtarzalny idiom kompozytorski, kojarzony z tzw. [sonorystyką](#), czyli techniką wysuwającą na plan pierwszy brzmienie, barwę i [fakturę](#) muzyki, przy jednoczesnej prawie całkowitej rezygnacji z tradycyjnie dominujących elementów, takich jak melodia i harmonia. Jego dokonania przyczyniły się do spostrzeżenia zjawiska nazwanego polską szkołą kompozytorską, które zagraniczna krytyka muzyczna uważała za coś odrębnego i wyjątkowego na tle awangardy lat 60. XX wieku. Jednocześnie Penderecki cały czas wierzył, że powinien tworzyć takie dzieła, które znajdą emocjonalny oddźwięk u publiczności i będą nieść humanistyczne przesłanie.

Krzysztof Penderecki, *Tren – Ofiarom Hiroszimy* na 52 instrumenty smyczkowe

Od czasu [Stabat Mater](#) z 1962 r. nawiązał silniejszy kontakt z muzyczną tradycją i starał się łączyć jej elementy (np. dawne techniki kompozytorskie, cytaty z muzyki już zaistniałej) z własnym, nowoczesnym stylem. W 1966 roku, dla uczczenia 700-lecia katedry w Münster, skomponował jedno ze swych najbardziej znanych arcydzieł — [Pasje według św. Łukasza](#).

Praw wykonanie tego utworu stanowi punkt zwrotny w twórczości Pendereckiego, symbolicznie zamyka okres awangardowy i zapoczątkowuje serię wielkich dzieł [wokalno-instrumentalnych](#), jak [Dies Irae](#) (1967 r.) znane również jako *Oratorium Oświęcimskie*, [Jutrznia](#) (lata 1970-71) czy opera [Diabły z Loudun](#) (lata 1968-69).

Mimo nowych obowiązków (w 1972 r. został rektorem PWSM w Krakowie, w latach 1974-78 był profesorem Yale University School of Music), w kolejnych latach Penderecki rozszerzał zakres swej działalności muzycznej. Rozpoczął karierę jako dyrygent, prowadząc wiele wspaniałych orkiestr i wykonując zarówno swe własne utwory, jak i wielki, klasyczny repertuar. Jednocześnie intensywnie komponował, pisząc m.in. [I Symfonię](#) (1973 r.), [Magnificat](#) (1974 r.), [I Koncert skrzypcowy](#) (1977 r.), [Raj utracony](#) (lata 1976-78), [II Symfonię](#) Bożonarodzeniową (1980 r.), [Te Deum](#) (1980 r.), [II Koncert wiolonczelowy](#) (1982 r.), wreszcie monumentalne [Polskie Requiem](#) (lata 1980-84) oraz [operę Czarna maska](#) (lata 1984-86). Ten okres twórczości sam nazwał swą *Odyseją*, związaną z poszukiwaniem nowego rodzaju brzmienia, bardziej przyjaznego ludzkiemu uchu i odkrywaniem kulturowych korzeni, w przeciwieństwie do młodzieńczej *Iliady* — okresu muzycznych eksperymentów. W muzyce powrócił do melodii, wirtuozowskich efektów wykonawczych i wybujałych emocji kojarzących się z okresem [romantyzmu](#).

Trzecia faza twórczości, którą rozpoczął od dopełniającego *Polskie Requiem* — [Sanctus](#), ukazała nowy typ ekspresji muzycznej Pendereckiego, związany z wyrażeniem emocjonalnej równowagi i pogody. Powstały wówczas dzieła instrumentalne: [kamaralne](#) ([Trio smyczkowe](#), 1991 r.; [Sekstet](#), 2000 r.), orkiestrowe ([Sinfonietta per archi](#), 1991 r.; [V Symfonia](#), 1992 r.), koncertujące ([Koncert fletowy](#), 1992 r.; [II Koncert skrzypcowy](#), lata 1992-95) i wielkie kompozycje [wokalno-instrumentalne](#) ([opera buffa Król Ubu](#), 1991 r.; [Siedem bram Jerozolimy](#), 1996 r. oraz [Credo](#), 1998 r.), przynoszące podsumowanie dotychczasowych doświadczeń kompozytora. Świadczą one także o dążeniu do klasycznego piękna i próbie wykształcenia uniwersalnego języka muzycznego, który będzie na tyle przejrzysty, by być dla słuchaczy czytelnym, a jednocześnie różnorodnym i niebanalnym. Udało mu się ten efekt osiągnąć, gdyż jego dzieła są doceniane zarówno przez nieliczną garstkę znawców, jak i szerokie grono publiczności. Dowodem jest uzyskany na targach Midem 2000 tytuł *najwybitniejszego żyjącego kompozytora*.

Krzysztof Penderecki, Sinfonietta na orkiestrę smyczkową

Najnowsza twórczość Pendereckiego przynosi wielką różnorodność form i gatunków, ale jednocześnie dąży do syntezy. Głównym hasłem poszukiwań Pendereckiego jest *wchłonięcie wszystkiego, co już zaistniało*, czyli tworzenie nowych jakości na podstawie dotychczasowych doświadczeń. Wybitnym przykładem jest [VIII Symfonia](#) (2005 r.) napisana do niemieckich tekstów, m.in. Rainera Marii Rilkego, Johanna Wolfganga Goethego, Hermanna Hessego i Josepha Eichendorffa o drzewach. Owe pieśni odnoszą się do naczelnego tematu dzieła, jakim jest — wedle słów kompozytora — *przemijanie młodości, pewnych wartości*. W ostatnim czasie skomponował też [Koncert na róg i orkiestrę](#) (2008 r.), [Kadisz](#) z okazji 65. rocznicy likwidacji łódzkiego getta (2009 r.) oraz — na zamówienie Narodowego Instytutu Fryderyka Chopina z okazji zakończenia roku Chopinowskiego — [Powiało na mnie morze snów... Pieśni zadumy i nostalgii](#) na sopran, mezzosopran, baryton, chór i orkiestrę, które miały premierę w Warszawie 14 stycznia 2011 r. Ciągłe chce napisać operę dla dzieci, przewiduje też, że swoją ostatnią — wzorem [Ludwiga van Beethovena](#) — [IX Symfonię](#), napisze na jakiś uniwersalny temat. Zapewne jednak wszystkich jeszcze czymś zaskoczy...

Krzysztof Penderecki, Pasja według św. Łukasza

dr hab. Iwona Lindstedt

Więcej o Krzysztofie Pendereckim dowiesz się z Kolekcji Specjalnej NINATEKI Trzej Kompozytorzy - www.trzejkompozytorzy.pl.

Ciekawostki

W 1959 r. Penderecki złamał regulamin konkursu kompozytorskiego organizowanego przez Związek Kompozytorów Polskich i zamiast dozwolonej jednej, wysłał (pod różnymi godłami) aż trzy kompozycje: *Strofy*, *Psalmy Dawida* i *Emanacje*. Okazało się, że zdobył w ten sposób wszystkie trzy nagrody!

Utwory Krzysztofa Pendereckiego inspirowały nie tylko znawców poważnej muzyki współczesnej. Ostatnio podczas koncertów towarzyszących Europejskiemu Kongresowi Kultury we Wrocławiu (wrzesień 2011 r.) wykonane zostały kompozycje Aphexa Twina (wybitnego twórcy [muzyki elektronicznej](#)) *Polymorphia Reloaded* i Jonny'ego Greenwooda (gitarzysty

zespołu Radiohead) — *48 Responses to Polymorphia*. Obie odwołują się do jednego z najświetniejszych dzieł awangardowych Pendereckiego — *Polymorphii* na smyczki, która miała swą premierę przed 50 laty. Muzyki Pendereckiego użył Stanley Kubrick w filmie *Lśnienie*, a także Andrzej Wajda do filmu *Katyń*.

Nietradycyjny sposób wykorzystania instrumentów i głosów wokalnych stosowany w awangardowym okresie twórczości Pendereckiego wymagał nowego typu notacji muzycznej. Dlatego [partytury](#) z lat 60. obfitują w nowe znaki graficzne oznaczające różne efekty dźwiękowo-szmerowe, z których znaczna część została przejęta także przez innych kompozytorów współczesnych.